

102M.T. - NOV 10

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی
گروه کتابداری

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی

امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان از دیدگاه مجریان طرح‌های پژوهشی دانشگاه

استاد راهنما:

دکتر ابراهیم افشار

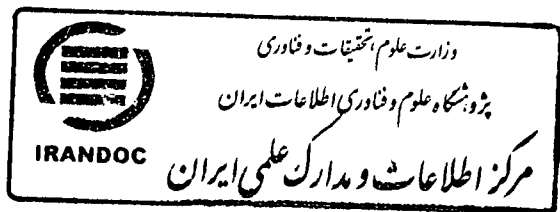
استاد مشاور:

مهندس دامون نوذری

پژوهشگر:

بنفشه فتح‌اللهی

اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹

۱۵۸۸۵۸

۱۳۹۰/۲/۱۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه کتابداری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی خانم بنفشه

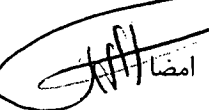
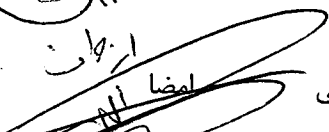
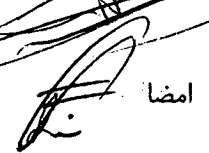
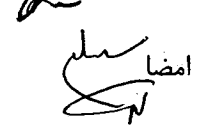
فتح‌اللهی

تحت عنوان

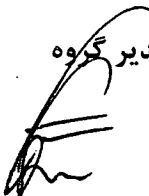
امکان‌سنجی استقرار مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان از دیدگاه مجریان

طرح‌های پژوهشی دانشگاه

در تاریخ ۱۳۹۷/۰۲/۰۸ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه علمی به تصویب نهایی رسید.

	امضا	با مرتبه‌ی علمی	دکتر ابراهیم افشار	۱- استاد راهنمای پایان‌نامه
	امضا	با مرتبه‌ی علمی	مهندس دامون نوذری	۲- استاد مشاور پایان‌نامه
	امضا	با مرتبه‌ی علمی	دکتر عاصفه عاصمی	۳- استاد داور داخل گروه
	امضا	با مرتبه علمی	دکتر احمد احمدی	۴- استاد داور خارج از گروه

امضای مدیر گروه

حال که بالطف خداوند بزرگ انجام این پژوهش را به پایان رسانده ام، بر خود لازم می دانم از استاد فرهیخته جناب آقای دکتر بهرام افشار که همواره صمیمانه و صبورانه

راهنما و راهنمایی من در مراحل مختلف انجام این پایان نامه بوده اند پاسکزاری کنم. همچنین از جناب آقای مهندس دامن نوری که با عطشان راه را بر من

آسان نمودند متشکرم. و در پایان قدردان زحمات تمامی اساتید گرامی که در کتابداری دانشگاه اصفهان و تمامی کسانی که یاور من در انجام این پژوهش بوده اند، هستم.

تقدیم به خانواده عزیزم

چکیده

در این پژوهش میزان آمادگی زیرساخت های اساسی پیاده سازی سامانه‌ی مدیریت دانش (فرهنگ و عوامل انسانی، ساختار و فرآیندها، زیر ساخت فنی) در دانشگاه اصفهان بررسی شده است. پژوهش با روش توصیفی- پیمایشی انجام شد. جامعه‌ی آماری اعضای هیات علمی دانشگاه اصفهان هستند که طی سالهای ۸۴-۸۶ مجری طرح پژوهشی بوده اند. نظر همه اعضای جامعه آماری پیمایش شده است. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه ای مبتنی بر الگوی مفهومی پرسشنامه هربرت رمپرساد است. روایی پرسشنامه از نوع روایی صوری و محتوایی است و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. تحلیل نتایج حاصل، حاکی از آن است که دانشگاه در بعد "زیرساخت فناوری اطلاعات" از آمادگی بیشتری نسبت به دو مولفه "ساختار و فرایندها" و "فرهنگ و عوامل انسانی" برای پیاده سازی مدیریت دانش برخوردار است.

واژگان کلیدی: مدیریت دانش، زیر ساخت فنی، انسانی و فرهنگ سازمانی، ساختار و فرایندها، دانشگاه اصفهان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

- ۱-۱ مقدمه ۱
- ۱-۲ شرح و بیان مسئله پژوهشی ۲
- ۱-۳ اهمیت و ارزش تحقیق ۵
- ۱-۴ کاربرد نتایج تحقیق ۷
- ۱-۵ اهداف تحقیق ۷
- ۱-۵-۱ هدف اصلی ۷
- ۱-۵-۲ اهداف فرعی ۷
- ۱-۶ سؤال‌های تحقیق ۸
- ۱-۶-۱ سؤال اصلی ۸
- ۱-۶-۲ سؤال‌های فرعی ۸
- ۱-۷ تعاریف و مفاهیم ۸
- ۱-۷-۱ مجری طرح پژوهشی ۸
- ۱-۷-۲ پیاده سازی مدیریت دانش ۹
- ۱-۷-۳ مطالعه امکان سنجی ۹
- ۱-۷-۴ زیرساخت مدیریت دانش ۹
- ۱-۷-۵ وضعیت مطلوب ۹

فصل دوم: مفاهیم نظری

- ۲-۱ مقدمه ۱۰
- ۲-۲ بخش اول: کلیات مدیریت دانش ۱۰
- ۲-۲-۱ تعریف ۱۰
- ۲-۲-۲ سیرپیدایش و تحول مدیریت دانش ۱۳
- ۲-۲-۳ فرایند مدیریت دانش ۱۷
- ۲-۲-۴ مقایسه داده، اطلاعات و دانش ۱۸
- ۲-۲-۵ انواع دانش: دانش صریح و دانش ضمنی ۲۱
- ۲-۲-۶ یادگیری سازمانی و سازمان یادگیرنده ۲۴

عنوان

صفحه

۲-۲-۷ دانش سازمانی.....	۲۶
۲-۲-۸ حافظه سازمانی.....	۲۷
۲-۲-۹ نقشه دانش.....	۲۸
۲-۲-۳ بخش دوم: پیاده سازی مدیریت دانش.....	۲۹
۲-۳-۱ مقدمه.....	۲۹
۲-۳-۲ مراحل پیاده سازی مدیریت دانش در سازمان.....	۳۰
۲-۳-۳ مدل‌های پیاده سازی مدیریت دانش.....	۳۲
۲-۳-۳-۱ مدل مرحله‌ای پیاده سازی مدیریت دانش، روش "کیم و لی".....	۳۲
۲-۳-۳-۲ مدل انتشار نظام مدیریت دانش.....	۳۳
۲-۳-۳-۳ مدل دیتاور.....	۳۴
۲-۳-۳-۴ مدل مفهومی نظام مدیریت دانش (MATE).....	۳۴
۲-۳-۳-۵ مدل پیاده سازی مدیریت دانش گیلینگهام و رابرتس.....	۳۴
۲-۳-۴ دلایل عدم موفقیت پیاده سازی مدیریت دانش در سازمان‌ها.....	۳۵
۲-۳-۵ عوامل موثر در موفقیت طرح‌های مدیریت دانش.....	۳۵
۲-۳-۶ نتیجه گیری از بخش پیاده سازی مدیریت دانش.....	۳۶
۲-۴-۱ بخش سوم: زیرساخت‌های اساسی مدیریت دانش.....	۳۷
۲-۴-۱ مقدمه.....	۳۷
۲-۴-۲ فرهنگ سازمانی و ارتباط آن با مدیریت دانش.....	۳۸
۲-۴-۳ ساختار و فرایندهای سازمان و ارتباط آن با مدیریت دانش.....	۴۰
۲-۴-۴ زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباط آن با مدیریت دانش.....	۴۲
۲-۵-۱ بخش چهارم: دانشگاه اصفهان.....	۴۳
۲-۵-۱ مقدمه.....	۴۳
۲-۵-۲ دانشکده‌ها.....	۴۴
۲-۵-۳ امکانات و بخش‌های مختلف فراهم آمده به منظور ارتقای سطح آموزش و پژوهش در دانشگاه اصفهان.....	۴۶
۲-۵-۳-۱ زیرساخت فناوری اطلاعات دانشگاه اصفهان.....	۴۶
۲-۵-۳-۱-۱ مرکز محاسبات و فناوری اطلاعات.....	۴۶
۲-۵-۳-۱-۲ امکانات و خدمات فناوری اطلاعات موجود.....	۴۷

- ۲-۳-۵-۲ آزمایشگاه مرکزی دانشگاه اصفهان..... ۴۷
- ۲-۳-۵-۳ معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه..... ۴۸
- ۲-۵-۴ نقش امکانات و بخش‌های فراهم آمده برای ارتقای سطح آموزش و پژوهش در افزایش سطح علمی دانشگاه..... ۴۸
- ۲-۶-۶ بخش پنجم: دانشگاه‌ها و مدیریت دانش..... ۵۰
- ۲-۷-۷ پیشینه پژوهش..... ۵۳
- ۲-۷-۱ نتیجه گیری از بخش پیشینه پژوهش..... ۵۸
- ۲-۸-۸ خلاصه فصل دوم..... ۵۹

فصل سوم: روش انجام پژوهش

- ۳-۱-۱ مقدمه..... ۶۱
- ۳-۲-۲ روش پژوهش..... ۶۱
- ۳-۳-۳ جامعه آماری..... ۶۱
- ۳-۴-۴ نمونه آماری..... ۶۳
- ۳-۵-۵ ابزار جمع آوری اطلاعات..... ۶۴
- ۳-۵-۱ پرسشنامه..... ۶۴
- ۳-۵-۲ روش تهیه پرسشنامه..... ۶۴
- ۳-۵-۳ روایی پرسشنامه..... ۶۵
- ۳-۵-۴ پایایی پرسشنامه..... ۶۶
- ۳-۶-۶ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۶۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

- ۴-۱-۱ مقدمه..... ۶۷
- ۴-۲-۲ بخش اول: یافته‌های توصیفی..... ۶۷
- ۴-۲-۱ توصیف جامعه آماری..... ۶۷
- ۴-۲-۱-۱ توزیع پاسخگویان بر حسب گروه آموزشی..... ۶۸
- ۴-۲-۱-۲ توزیع پاسخگویان بر حسب مرتبه علمی..... ۶۹
- ۴-۲-۲-۲ توصیف داده‌های حاصل از قسمت‌های مختلف پرسشنامه..... ۶۹
- ۴-۲-۱-۲ فرهنگ و عوامل انسانی..... ۷۰
- ۴-۲-۲-۲ ساختار و فرایندها..... ۷۵

۸۰	۴-۲-۳ زیرساخت فناوری اطلاعات
۸۳	۴-۳ بخش دوم: تحلیل یافته ها
۸۳	۴-۳-۱ سؤال اصلی پژوهش
۸۳	۴-۳-۲ سؤال فرعی اول
۸۴	۴-۳-۳ سؤال فرعی دوم
۸۴	۴-۳-۴ سؤال فرعی سوم
۸۴	۴-۳-۵ سؤال فرعی چهارم
۸۵	۴-۳-۶ سؤال فرعی پنجم

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۸۷	۵-۱ مقدمه
۸۸	۵-۲ تبیین یافته‌های پژوهش
۸۸	۵-۲-۱ یافته‌های اصلی پژوهش
۸۸	۵-۲-۲ یافته‌های فرعی
۹۴	۵-۳ محدودیت‌های پژوهش
۹۵	۵-۴ بحث و پیشنهاد
۹۵	۵-۴-۱ پیشنهادات کاربردی
۹۹	۵-۴-۲ پیشنهادات پژوهشی
۱۰۱	پیوست ۱: پرسشنامه امکان سنجی پیاده سازی مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان
۱۰۸	پیوست ۲: فراوانی و درصد پاسخ سؤال‌های پرسشنامه
	پیوست ۳: مراحل انجام روش دلفی با هدف شناسایی زیرساخت‌های اساسی و میزان اهمیت هر یک
۱۱۲	برای موفقیت طرح‌های مدیریت دانش
۱۲۱	منابع و ماخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۳	شکل ۲-۱: ارکان مدیریت دانش.....
۱۸	شکل ۲-۲: فرایند مدیریت دانش: چرخه دانش.....
۲۰	شکل ۲-۳: فرایند خلق دانش.....
۳۰	شکل ۲-۴: عناصر و رویکردهای دانشی در دیدگاه لی و کیم.....
۶۸	شکل ۴-۱: توزیع پاسخگویان بر حسب گروه آموزشی.....
۶۹	شکل ۴-۲: توزیع پاسخگویان بر حسب مرتبه علمی.....
۷۰	شکل ۴-۳: میانگین پاسخ به سئوال‌های مربوط به "فرهنگ و عوامل انسانی".....
۷۶	شکل ۴-۴: میانگین پاسخ به سئوال‌های مربوط به "ساختار و فرایندها".....
۸۰	شکل ۴-۵: میانگین پاسخ به سئوال‌های مربوط به "فناوری اطلاعات".....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۲	جدول ۲-۱: عناصر و اجزای مدیریت دانش از دیدگاه سوان
۱۶	جدول ۲-۲: تلاش‌های علمی برای توسعه مدیریت دانش
۲۲	جدول ۲-۳: انواع دانش ضمنی
۴۴	جدول ۲-۴: دانشکده‌های دانشگاه اصفهان
۴۹	جدول ۲-۵: تعداد مقالات منتشر شده گروه‌های آموزشی دانشگاه اصفهان در مجلات ISI طی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۷
۶۸	جدول ۴-۱: توزیع پاسخگویان بر حسب گروه آموزشی
۶۹	جدول ۴-۲: توزیع پاسخگویان بر حسب مرتبه علمی
۸۳	جدول ۴-۳: مقایسه میانگین نمره آمادگی دانشگاه اصفهان برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش
۸۳	جدول ۴-۴: مقایسه میانگین نمره میزان آمادگی عامل "فرهنگ و عوامل انسانی" برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش از دیدگاه جامعه آماری
۸۴	جدول ۴-۵: مقایسه میانگین نمره آمادگی عامل "ساختار و فرایندها" برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش از دیدگاه جامعه آماری
۸۴	جدول ۴-۶: مقایسه میانگین نمره آمادگی عامل "زیرساخت فناوری اطلاعات" برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش از دیدگاه جامعه آماری
۸۴	جدول ۴-۷: مقایسه میانگین نمره میزان آمادگی عوامل پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان از دید اعضای هیات علمی در گروه‌های مختلف آموزشی
۸۵	جدول ۴-۸: مقایسه زوجی اختلاف میانگین عوامل پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش از دید اعضای هیات علمی مجری طرح پژوهشی در گروه‌های مختلف آموزشی
۸۵	جدول ۴-۹: مقایسه میانگین نمره میزان آمادگی عوامل پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش در دانشگاه اصفهان از دید اعضای هیات علمی در مرتبه‌های مختلف علمی
۱۰۸	جدول پیوست ۲-۱: توزیع فراوانی پاسخ به سؤال‌های پرسشنامه در قسمت "فرهنگ و عوامل انسانی"
۱۱۰	جدول پیوست ۲-۲: توزیع فراوانی پاسخ به سؤال‌های پرسشنامه در قسمت "ساختار و فرایندها"
۱۱۱	جدول پیوست ۲-۳: توزیع فراوانی پاسخ به سؤال‌های پرسشنامه در قسمت "زیرساخت فناوری اطلاعات"

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

مدیریت دانش^۱ را مجموعه‌ای از رویه‌ها برای خلق و به اشتراک گذاری دانش در سازمان تعریف کرده‌اند، با این اعتقاد که دستیابی به مأموریت و اهداف سازمان را به حداکثر می‌رساند (Townley, 2001, P. 45). انتظار می‌رود طی فرایند مدیریت دانش، دانش موجود در سازمان به طرق گوناگون مانند گفتگو، جلسات هم‌اندیشی، و ابزار فناوری اطلاعات در کمترین زمان در اختیار اعضای مرتبط در سازمان قرار گیرد؛ بنحوی که ایشان را از انجام کارهای تکراری و صرف زمان برای رسیدن به دانشی که از قبل در سازمان موجود است، بی‌نیاز کند و تلاش‌ها معطوف به خلق دانش جدید شود.

معمولا فواید بکارگیری سیستم‌های مدیریت دانش در سازمان‌های بزرگ محسوس‌تر است. زیرا در این سازمان‌ها افراد کمتر یکدیگر را می‌شناسند و از فعالیت‌هایی که در دیگر بخش‌های سازمان انجام می‌شود، اطلاع چندانی ندارند. سیستم مدیریت دانش به صورت یک زیر سیستم در دل سیستم اطلاعاتی سازمان قرار می‌گیرد. بخشی از مزایای این سیستم‌ها به دلیل تهیه "نقشه دانش"^۲ است. نقشه دانش دانشکاران^۳ (افرادی که در سازمان با دانش و اطلاعات سر و کار دارند) و بخش‌هایی از سازمان را که دارای دانش خاص هستند، مشخص می‌کند و

1 knowledge management
2. knowledge map
3. Knowledge workers

امکان برقراری ارتباط و اشتراک دانش را برای افرادی فراهم می‌سازد که حتی ممکن است شناختی از هم نداشته باشند.

برپایه تعاریفی که صاحب نظران از مدیریت دانش ارائه داده‌اند و مزایایی که برای آن برشمرده‌اند، به نظر می‌رسد که دانشگاه‌ها نیز با پیاده‌سازی مدیریت دانش می‌توانند امکان اشتراک دانش را برای دانشگاهیان با سرعت و سهولت بیشتری فراهم کنند. در این مطالعه فرض بر آن است که دانشگاه‌ها نیز می‌توانند با بهره‌جویی از امکانات و خدمات مدیریت دانش، قابلیت‌های تولید، پرورش و اشاعه دانش خود را افزایش دهند و به مزیت رقابتی در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها و مراکز رقیب دست یابند. همچنین استفاده موثر از مدیریت دانش در دانشگاه‌ها دستیابی به مزیت‌های اقتصادی، امکان انجام پژوهش‌های گروهی و بین‌رشته‌ای، و دستیابی سریع‌تر و موثرتر مدیران دانشگاهی را به اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم‌گیری به همراه خواهد داشت.

بنابراین در تئوری و نظر، پیاده‌سازی مدیریت دانش در دانشگاه‌ها امری مفید است اما اینکه تا چه حد این رویکرد جدید مدیریتی قابل اجرا شدن در دانشگاه‌های ایران است، جای سؤال دارد. پاسخ به همین سؤال، انگیزه برای انجام پژوهش حاضر است. از آنجا که برای پیاده‌سازی موفق مدیریت دانش در هر سازمان، فراهم بودن زیرساخت‌های "فرهنگ و عوامل انسانی"، "ساختار و فرایندهای سازمانی" و "فناوری اطلاعات" حائز اهمیت است، این پژوهش به سنجش وضعیت موجود سه زیرساخت یاد شده در دانشگاه اصفهان به عنوان یکی از دانشگاه‌های مادر کشور ایران پرداخته است.

۱-۲ شرح و بیان مسئله پژوهشی

در سال‌های اخیر مدیریت دانش مورد استقبال فراوان قرار گرفته است به گونه‌ای که به نوشته حسن زاده (۱۳۸۳، ص. ۱۰۱) "برخی آن را یک ضرورت برای سازمان‌های قرن بیست و یکم می‌دانند". در مدیریت دانش، دانش به عنوان منبع بالقوه‌ی برتری رقابتی مطرح می‌شود. در اصطلاح شناسی این رشته، دانش عبارت از افکار، پندارها و درس‌های آموخته شده‌ای است که در طول زمان از راه‌های مختلف مثل تجربه، استدلال، یادگیری، خواندن و شنیدن در ذهن افراد نقش می‌بندد. دانش شامل دو گروه دانش صریح یا آشکار^۱ (دانش مستند شده) و دانش ضمنی^۲ (دانش ذهنی افراد) است. هنگامی که افراد دانش خود را با دیگران در میان می‌گذارند، دانش

1. Explicit knowledge
2. Tacit knowledge

گسترش می یابد و هنگامی که دانش فرد با دانش دیگران ترکیب می شود، دانش جدید به وجود می آید" (احسانی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶).

در مورد مزایای بکارگیری دانش متراکم در سازمان صاحب نظران اشتراک نظر دارند. ایشان وجود و بهره گیری از دانش را علت اصلی پایداری و کامیابی سازمان های موفق می دانند و معتقدند که دانش آفرینی، انتقال دانش و نیز تسهیلات فراهم شده برای فعالیت های دانشی، تأثیری عمده بر توان ماندگاری و شکوفایی سازمان ها دارند (کهن، ۱۳۸۴، ص. ۵۴-۵۵). در کسب برتری های اقتصادی نیز دانش نقش تعیین کننده دارد. در عصر اقتصاد دانش مدار، دانش منبعی حیاتی برای کسب برتری رقابتی است و اعتقاد بر این است که برای دستیابی سازمان ها به مزیت های اقتصادی، مدیریت دارایی های دانشی امری حیاتی است (خاتمیان فر و پریرخ، ۱۳۸۶، ص. ۱۷۷).

متخصصان مدیریت دانش مدعی هستند که خلق سازمان های دانش محور تنها در چارچوب مدیریت دانش امکان پذیر است. سازمان دانش محور را سازمانی تعریف می کنند که دارایی اصلی آن دانش است. مزیت رقابتی این سازمان ها از داشتن دانش و استفاده اثربخش از آن سرچشمه می گیرد. حافظه سازمانی، این دارایی کلیدی را از طریق گردآوری، ضبط، سازماندهی، توزیع، ترویج و استفاده مجدد از دانشی که توسط کارکنان ایجاد شده، توسعه داده و تقویت می کند (خداپرست، ۱۳۸۷).

در عرصه سیاسی نیز دانش به عنوان عاملی اساسی برای حذف یا حداقل کاهش فاصله بین کشورهای پیشرفته و در حال توسعه، مورد توجه سازمان های بین المللی و دولت های ملی قرار دارد. بر همین اساس و برای تسریع در امر توسعه همه جانبه کشور، سند چشم انداز توسعه بیست ساله جمهوری اسلامی ایران دانش را محور توسعه دانسته است. در این سند به دانش، فناوری و مهارت به عنوان عناصر اصلی ایجاد ارزش افزوده توجه خاصی شده است. بخش اول قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۸۳) به "رشد اقتصاد ملی دانایی محور" و بخش چهارم به "توسعه مبتنی بر دانایی" اختصاص یافته است (حسن زاده، ۱۳۸۶، ص. ۳).

دانشگاه ها نیز در مقام مراکز خلق و اشاعه دانش می توانند از مدیریت دانش بهره ی فراوان ببرند. در محیط های دانشگاهی، دانش یکی از عوامل بنیادی رشد و توسعه است و به دانشگاه ها یاری می رساند تا خدمات بدیع ارائه دهند. به گفته نعمتی (۱۳۸۴، ص. ۱۵) "تنها در محیط مبتنی بر دانش است که دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی می توانند مزیت های رقابتی و برتری های علمی خود را همچنان حفظ کنند و با رویکردی مثبت در زمینه ی ابداع، اشاعه دانش و افزایش ارزش افزوده ی اطلاعات گام بردارند".

پرداختن شایسته به دو کارکرد اصلی دانشگاه‌ها، یعنی آموزش و پژوهش نیز مستلزم بهره برداری صحیح و اصولی از اطلاعات و دانش موجود است. نوآوری و خلق دانش جدید از دیرباز از مهمترین کارکردهای دانشگاه‌ها به شمار می‌رود. بیشترین اهتمام جامعه دانشگاهی در ارتقا و تقویت سرمایه‌های فکری با بهرمندی از منابع موجود است. این منابع نه تنها شامل منابع اطلاعاتی، بلکه شامل نیروهای فکری و منابع انسانی نیز می‌شود و لازم است با بکارگیری شیوه‌های صحیح مدیریت، شناسایی و به گونه‌ای سازمان یافته مورد بهره برداری قرار گیرند (حاضری و صراف زاده، ۱۳۸۵).

بخش قابل توجهی از ادبیات مدیریت دانش مختص مدیریت دانش در دانشگاه‌ها است. برای نمونه مدیریت دانش مدعی است با تسهیل و تسریع در امر ذخیره، انتقال و بازیابی دانش موجود و ایجاد امکان تعامل بین اساتید و پژوهشگران، می‌تواند موجب ارتقاء سطح پژوهش و تولید علم شود و دانشگاه‌ها را در تحقق رسالتشان و کسب جایگاه برتر یاری رساند (Rooney, 2000, P. 12).

به گفته کهن (۱۳۸۴، صص. ۶۸-۶۹) به دلیل مزایایی که کاربرد مدیریت دانش می‌تواند برای دانشگاه‌ها داشته باشد، امروزه مدیریت دانش و کاربرد آن به عنوان یکی از جدیدترین و کلیدی‌ترین مباحث مدیریت در آموزش عالی مطرح است.

در دانشگاه‌های ایران با وجود مطرح شدن مباحث نظری و مقالات متعدد در زمینه مدیریت دانش، پژوهش‌های کاربردی و اقدامات عملی در این زمینه ناچیز است و دانشگاه‌های معدودی را می‌توان یافت که بطور عملی مدیریت دانش را بکار گرفته باشند. برای نمونه در دانشگاه اصفهان گروه‌هایی مانند علوم کتابداری و اطلاع رسانی، مدیریت و علوم تربیتی به مسئله مدیریت دانش بطور نظری پرداخته‌اند ولی دانشگاه اقدامی برای پیاده‌سازی مدیریت دانش انجام نداده است.

برای پیاده‌سازی موثر مدیریت دانش و دستیابی به منافعی که برای آن بر شمرده‌اند، لازم است پیش شرط‌های اساسی فراهم باشند. زیرا تنها تلاش برای پیاده‌سازی مدیریت دانش نمی‌تواند تضمینی برای رسیدن به منافع آن باشد. از مهم‌ترین این پیش شرط‌ها می‌توان به سه حوزه ساختار، تکنولوژی و انسان اشاره کرد. به گفته جلالی، افزاره و نظامی (۱۳۸۶) آمادگی این سه حوزه برای ایجاد هر گونه تغییری در یک سازمان ضروری است. در مورد پیاده‌سازی مدیریت دانش نیز ایجاد آمادگی و اعمال تغییرات مورد نیاز احتمالی بایستی بطور هماهنگ در سه حوزه ساختار، تکنولوژی و انسان صورت پذیرد.

برای اعمال تغییرات احتمالی لازم در حوزه‌های ساختار، تکنولوژی و انسان لازم است دانشگاه از شرایط فعلی این عوامل آگاهی داشته باشد. بنابراین مطالعه‌ی امکان سنجی به دنبال آن است که با ارزیابی سطح

زیرساخت‌های اساسی مدیریت دانش در دانشگاه (ساختار، تکنولوژی و انسان) پیش از پیاده‌سازی طرح، از میزان آمادگی این عوامل برای بکارگیری موفق مدیریت دانش آگاهی یابد.

۱-۳ اهمیت و ارزش تحقیق

دانشگاه‌ها از جمله مراکز اصلی تولید و اشاعه‌ی دانش محسوب می‌شوند و نقش حیاتی در پیشبرد علم در جامعه دارند. فرض بر این است که که دانشگاه‌ها با بکارگیری صحیح مدیریت دانش و استفاده از امکانات آن در امر تسریع و تسهیل دستیابی به اطلاعات، قادر باشند قابلیت‌های دانش پروری خود را افزایش دهند و به مزیت رقابتی در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها و مراکز رقیب دست یابند.

استفاده‌ی موثر از مدیریت دانش می‌تواند منافع اقتصادی را نیز برای دانشگاه‌ها به همراه داشته باشد. از جمله منابع درآمدزایی دانشگاه‌ها می‌توان به فروش محصولات علمی مانند مقالات و تالیفات و همچنین جذب دانشجو از سایر کشورها اشاره کرد. در زمینه جذب دانشجو از سایر کشورها، سطح علمی دانشگاه تاثیر مستقیم بر روی میزان اشتیاق دانشجویان برای تحصیل در آن دانشگاه دارد. این مسئله در بسیاری از کشورهای دنیا به خوبی مورد توجه قرار گرفته است، تا جایی که برای مثال دولت مالزی یکی از آرزوهای خود را قرار گرفتن در جایگاه برترین مرکز تحصیل بین‌المللی در منطقه آسیا بیان می‌کند و به این منظور فشارهای زیادی به دانشگاه‌ها برای افزایش کیفیت آموزش و سطح علمی آنها وارد می‌سازد. به گفته دولت مالزی یکی از راهکارهای اساسی که دولت برای رسیدن به این هدف در پیش گرفته است، افزایش کارایی دانشگاه‌ها به وسیله پیاده‌سازی و کاربرد سیستم مدیریت دانش است (Mohayidin et al. , 2007, p. 1).

در متون مدیریت دانش، مزایای دیگری نیز برای کاربرد مدیریت دانش در دانشگاه‌ها ذکر شده است. برای مثال این اعتقاد وجود دارد که دانشگاه‌ها "اصلی‌ترین نهاد اشاعه دهنده فرآیند آموزش - یادگیری در جامعه" هستند، و "به منظور مقابله با چالش‌های هزاره جدید، ناگزیر از انتقال و دگردیسی به جوامع یادگیری، ایجاد فرهنگ تسهیم دانش و بهره‌گیری از راهبرد کارآمد مدیریت دانش هستند" (نعمتی، ۱۳۸۵، ص. ۲۸).

یکی دیگر از امکاناتی که کاربرد صحیح مدیریت دانش برای دانشگاه‌ها می‌سازد امکان انجام پژوهش‌های گروهی و بین رشته‌ای است. علاوه بر آن مدیریت دانش قادر است با فراهم ساختن امکان ارتباط پژوهشگران با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی دیگر، امکان اشتراک دانش و انجام تحقیقات گسترده‌تر و پیشبرد بیشتر علم را مهیا سازد.

همچنین مدیران دانشگاهی برای تصمیم‌گیری می‌توانند از امکاناتی که مدیریت دانش در اختیارشان قادر می‌دهد، مانند تسهیل دسترسی به اطلاعات و برقراری ارتباط آسان تر و سریع تر با کارکنان سازمان، استفاده کنند. بکارگیری صحیح مدیریت دانش برای کتابداران و کتابخانه‌های دانشگاهی نیز می‌تواند حائز اهمیت باشد. کتابداران دانشگاهی با استفاده از امکانات مدیریت دانش در دانشگاه می‌توانند نقشی موثرتر در فراهم‌آوری و تسهیل دسترسی به اطلاعات و دانش ایفا نمایند. بدین ترتیب که علاوه بر تامین نیازهای اطلاعاتی و دانشی کارکنان و پژوهشگران از بیرون دانشگاه، به مستندسازی و سازماندهی دانش کارکنان و پژوهشگران داخلی دانشگاه نیز پردازند. در این صورت دانش مستند شده در دانشگاه برای استفاده‌های آینده نیز باقی خواهد ماند. ولی پیاده‌سازی موثر مدیریت دانش و دستیابی به اهداف مورد نظر آن، همیشه به آسانی امکان‌پذیر نیست. یکی از عوامل اساسی موفقیت پروژه‌های مدیریت دانش حمایت همه‌جانبه مدیران سازمان است. در پژوهش حاضر سعی می‌شود مدیریت دانش و نقش آن در پیشبرد اهداف دانشگاه، به مسئولان و مدیران دانشگاهی معرفی شود.

همچنین در فرایند پیاده‌سازی مدیریت دانش، اعمال پاره‌ای تغییرات در سازمان اجتناب‌ناپذیر است. به گفته راولی (Rowley, 2000, p. 325) اجرای اثربخش مدیریت دانش ممکن است ملازم با تغییراتی در فرهنگ و ارزشهای سازمان، ساختار سازمانی، سیستم پاداش دهی و موارد متعدد دیگر باشد. اعمال تغییرات لازم برای پیاده‌سازی مدیریت دانش، همچون پیاده‌سازی هر روش دیگری، بایستی در یک فرایند گام به گام و تدریجی صورت پذیرد، چرا که تغییر ناگهانی نه تنها دردی را درمان نمی‌کند، بلکه می‌تواند باعث از دست رفتن سرمایه‌های موجود نیز بشود (جلالی و دیگران، ۱۳۸۶).

به منظور بهسازی زیرساخت مدیریت دانش در دانشگاه و احیاناً اعمال تغییرات مورد نیاز، لازم است وضعیت موجود این عوامل مشخص شود. مطالعه امکان‌سنجی راهی برای آگاهی از وضعیت زیرساخت موجود و میزان آمادگی دانشگاه برای بکارگیری مدیریت دانش است. همچنین مطالعه‌ی امکان‌سنجی می‌تواند گامی اساسی در کاهش میزان ریسک طرح باشد، چرا که اگر دانشگاه آمادگی لازم را برای پیاده‌سازی مدیریت دانش نداشته باشد، نه تنها استفاده از آن سود آور نیست، بلکه هزینه بر نیز خواهد بود.

با توجه به اظهارات صاحب‌نظران و متخصصین مدیریت دانش، به نظر می‌رسد از میان عوامل متعددی که در موفقیت پیاده‌سازی مدیریت دانش نقش دارند، توجه به سه عامل "تکنولوژی"، "فرهنگ و عوامل انسانی" و "ساختار و فرایندهای سازمانی" ضرورت بیشتری داشته باشد. برای برپایی موثر سامانه مدیریت دانش در دانشگاه

هر یک از این عوامل باید در سطحی قابل قبول از آمادگی قرار داشته باشند. رسیدن به این سطح مطلوب نیز نیازمند تلاشی برنامه‌ریزی شده و دقیق است.

از اینرو در این پژوهش تلاش داریم با سنجش وضعیت موجود سه عامل یاد شده یعنی "فرهنگ و عوامل انسانی، ساختار و فرایندها و زیرساخت تکنولوژی اطلاعات"، که در اغلب مدل‌های پیاده‌سازی مدیریت دانش به صورت مشترک به عنوان عوامل اساسی موفقیت طرح مطرح هستند (نک: ۲-۳-۳)، از میزان آمادگی هر یک برای پیاده‌سازی مدیریت دانش پیش از اجرایی کردن طرح، آگاهی یابیم. نتایج حاصل از انجام این پژوهش این فرصت را در اختیار دانشگاه قرار می‌دهد تا در صورت نیاز با برنامه‌ریزی و اتخاذ راهکارهایی برای ایجاد یا اصلاح این زیرساخت‌ها، در آینده مانع از خسارت‌های احتمالی ناشی از شکست طرح، به دلیل ضعف در هر یک از این عوامل شود.

۱-۴ کاربرد نتایج تحقیق

انتظار می‌رود نتایج این پژوهش نشان دهد که دانشگاه اصفهان برای برپایی موثر مدیریت دانش در چه سطحی از آمادگی به سر می‌برد و مشخص سازد که اجرای طرح در شرایط کنونی تا چه میزان ممکن است با موفقیت همراه باشد. همچنین نتایج حاصل به آگاهی از میزان آمادگی و سطح موجود هر یک از زیرساخت‌های حیاتی برای موفقیت طرح مدیریت دانش در دانشگاه یعنی "فرهنگ و عوامل انسانی، ساختار و فرآیندهای سازمانی و زیرساخت فناوری اطلاعات" کمک می‌کند. دانشگاه با توجه به این نتایج، در صورت نیاز و یا تمایل به پیاده‌سازی مدیریت دانش قادر خواهد بود برای ایجاد یا اصلاح و بهبود وضعیت زیرساخت‌های مذکور برنامه‌ریزی و اقدام کند. همچنین سایر دانشگاه‌ها و سازمان‌ها با مقایسه شرایط و امکانات خود با دانشگاه اصفهان تا حدودی قادر به تشخیص میزان آمادگی خود برای پیاده‌سازی مدیریت دانش خواهند بود.

۱-۵ اهداف تحقیق

۱-۵-۱ هدف اصلی

تعیین میزان آمادگی دانشگاه اصفهان برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش.

۱-۵-۲ اهداف فرعی

۱- تعیین میزان آمادگی عامل فرهنگ و عوامل انسانی در دانشگاه اصفهان برای پیاده‌سازی نظام مدیریت

دانش.

۲- تعیین میزان آمادگی عامل ساختار و فرایندها در دانشگاه اصفهان برای پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش.